

Er pasienten ruset?

Sverre Georg Sæther
Spesialist i psykiatri og rus – og avhengighetsmedisin
Overlege, Blå Kors klinikk Lade
Førsteamanuensis, Nord Universitet

1

Agenda

Rusmiddelpåvirkning

Rusmiddeltesting

2

Hvorfor er det viktig?

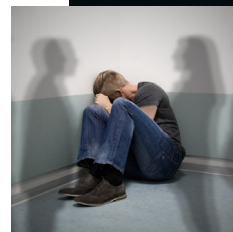
Riktig
diagnostisering
og behandling.

Gode
risikovurderinger.

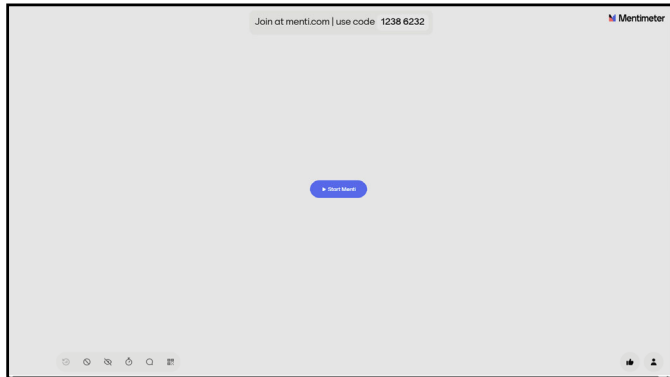
3

Steffen, 29 år

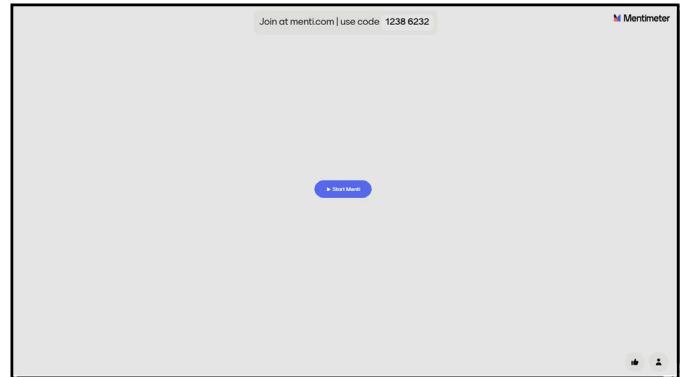
- Steffen behandles for paranoid schizofreni på Sikkerhetsavdeling.
- Han har utøvd alvorlig vold under psykose.
- De siste månedene har han vært rolig, samarbeidet godt og ikke vist tegn til psykotiske symptomer.
- Han har fått sin første helgepermisjon, og nå ringer mor bekymret fordi Steffen er sint og ikke vil komme ut av rommet sitt.
- Dere drar for å hente Steffen. Han nekter å slippe dere inn på rommet, sier dere kommer for å torturere ham.
- Gjennom dørsprekken ser du at Steffen er stresset og har store pupiller.
- Du mistenker at Steffen er påvirket av rusmidler.

4

5

6

STIMULERENDE

1. PRATSOM
2. ØKT HJERTEKSLJON/ BLOOTRYKK, TEMP
3. ØKT MOTORIKK
4. ØKTE ASSOSIASJONER
5. ØKT SELVFØLELSE
6. TAR SJANSER
7. FORVIRRING

Amfetamin
Kokain
Noen hallusinogener

7

Steffen, 29 år

- Steffen har kommet tilbake fra permisjon.
- Paranoiditeten og aggresjonen forsvant da amfetaminen forlot kroppen.
- En kveld endrer plutselig Steffen seg igjen.
- Han blir hissig og kranglete fordi det er fisk til middag.
- Du kjenner Steffen godt, og oppfatter ham nå mer usto og sløv i talen enn til vanlig. Han lukter ikke alkohol, og pupillene har en normal størrelse.
- Du mistenker likevel at Steffen er rusmiddelpåvirket.

8

Join at menti.com | use code 1238 6232 Mentimeter

Hvor enig er du i følgende utsagn?

Ustøhet og sløv tale tyder på inntak av et dempende rusmiddel.

Man blir ikke kranglete og urolig av dempende rusmidler.

Her foreligger det en akutt forhøyet voldsrisiko og vaktlaget tar forholdsregler deretter.

Strongly disagree Strongly agree

9

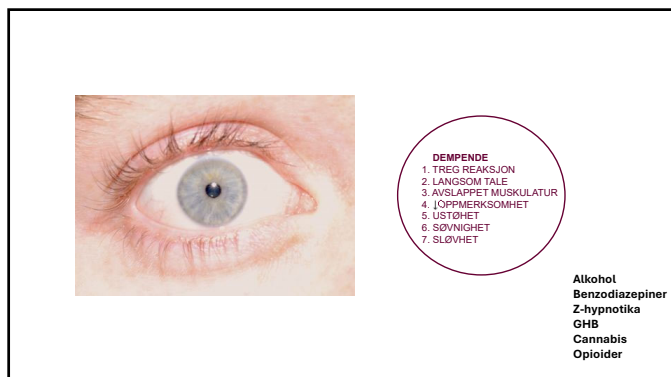
Join at menti.com | use code 1238 6232 Mentimeter

Hvilket dempende rusmiddel mistenker du at Steffen er påvirket av?

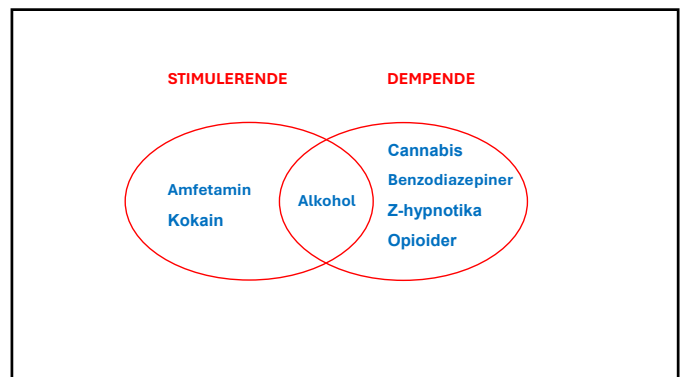
0 0 0

Alkohol Benzodiazepiner Opioider

10

11

12

Klinisk vurdering

- Endring i humør?
- Endring i angstnivå?
- Økt isolasjon?
- Økt impulsivitet?
- Økt aggresjon?
- Endret oppmerksomhetsevne?
- Endret søvnmonster?

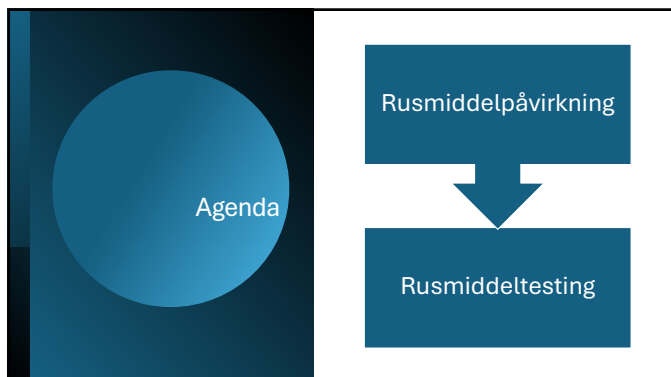
13

MEN!

Husk å vurdere andre forklaringer – psykisk og somatisk sykdom.

Uten blodprøver, er det vanskelig å si med sikkerhet at en person er påvirket av rusmidler.

14

15

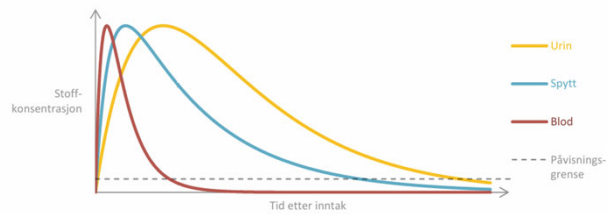
Hvilket prøvemateriale?

Prøvemateriale	Spørsmål
Blod	Er pasienten påvirket?
Urin	Inntatt siste dager/uker?
Spytt	Inntatt siste dager/uker?
Hår	Inntatt siste måneder?

16

Påvisningstid

17

Steffen, 29 år

- Dagen etter at Steffen ble oppfattet sløv og agitert var han igjen seg selv - rolig og samarbeidet godt.
- Du spurte Steffen om han hadde inntatt rusmidler, men han sa nei.
- Du ønsket å bli sikker i vurderingen og ba han avlegge en urinprøve.
- Avdelingens hurtigtest var negativ for alle rusmidler.

18

Hvor enig er du i følgende utsagn?

Steffen har nok ikke ruset seg.

Jeg mistenker klinisk at Steffen har ruset seg, og sender inn urinprøver til videre analyser.

O skips

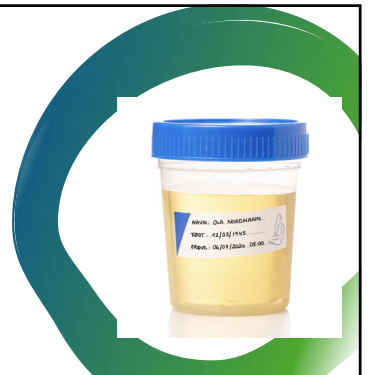
Strongly disagree

Strongly agree

19

Kan jeg bruke hurtigtest?

Fordeler:	Raskt svar Billig
Ulemper:	Falske positive Falske negative Tester bare for et utvalg rusmidler Vanskelig å oppdage manipulering av prøve

20

Når bør du sende inn urinprøven?

Ønsker sikker informasjon om eksponering.

Grovt anslag for i hvilket tidsrom eksponeringen har skjedd.

Inntak siden forrige prøve?

ADHD-medisin eller rusmiddelinntak?

Ønske om å teste for andre spesifikke rusmidler, for eks GHB.

Ønske om å teste for nyere psykoaktive stoffer (NPS)?

21

Urin (40 ml) ☐ Basispakke (alle under) ☐ Alkoholmarkør (EtG) ☐ Cannabis (THC-syre) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ Ketamin ☐ Pregabalin, gabapentin		Øvrige urinanalyser ☐ Alkoholmarkører (EtG+EtS) ☐ Alkohol (etanol) ☐ Design-benzodiazepiner ☐ GHB ☐ LSD ☐ Psilocybin (fleinsopp) ☐ Nye psykoaktive substanser (NPS)	Serum/blod (min. 1 ml per kryss) ☐ Alkoholmarkører (EtG+EtS) ☐ Alkohol (etanol) ☐ Cannabis (THC) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ Pregabalin, gabapentin ☐ GHB ☐ PEth (fosfatidyletanol) ☐ EDTA-blod ☐ Kapillært blod med eget prøvetakingssett (kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr)
☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)		☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	
Hår Kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr ☐ Basispakke (alle under) ☐ Benzodiazepiner og zopiklon ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler Hvor langt tilbake ønskes prøven analysert? _____ måneder (1 cm = 1 mnd) Hvis ikke angitt, analyseres maks 12 cm EtG: Maks 6 cm		☐ Alkoholmarkør (EtG) NB! Krever egen hårbunt Kun hodehår Innsendt materiale: ☐ Hodehår ☐ Annen type hår, angi: _____ Hårbehandling: ☐ Farging ☐ Bleking ☐ Permanent	
☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)		Spytt Kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr ☐ Basispakke (alle under) ☐ Cannabis (THC) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ LSD ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	

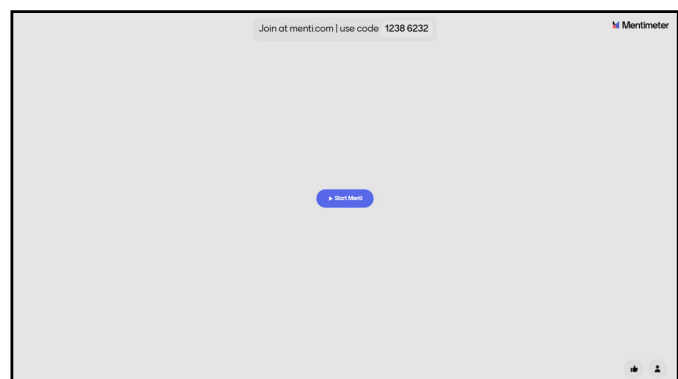
22

Steffen, 29 år

- Den innsendte urinprøven var også negativ for alle testede rusmidler.
- Du synes dette var rart, da medisinene du hadde gitt ham ikke kunne forklare hvorfor han ble så sløvet og sint den kvelden.
- Du tok en ny prat med Steffen, og denne gangen fortalte han at han hadde inntatt et stoff han ikke visste hva var, kjøpt på internett.

23

24

Urin (10 ml) ☐ Basispakke (alle under) ☐ Alkoholmarkør (EtG) ☐ Cannabis (THC-syre) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ Ketamin ☐ Pregabalin, gabapentin ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	Øvrige urinanalyser ☐ Alkoholmarkør (EtG-EtS) ☐ Alkohol (etanol) ☐ Design-benzodiazepiner ☐ GHB ☐ LSD ☐ Polycybin (feinsopp) ☐ Nye psykoaktive substanser (NPS) ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	Serum/blod (min. 1 ml per kryss) ☐ Alkoholmarkører (EtG-EtS) ☐ Alkohol (etanol) ☐ Cannabis (THC) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ Pregabalin, gabapentin ☐ GHB ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)
Hår Kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr ☐ Basispakke (alle under) ☐ Benzodiazepiner og zopiklon ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler Hvor langt tilbake ønskes prøven analysert? _____ måneder (1 cm = 1 mnd) Hvis ikke angitt, analyseres maks 12 cm EtG: Maks 6 cm Innsendt materiale: ☐ Hodehår ☐ Annen type hår, ang: _____ Hårbehandling: ☐ Farging ☐ Bleking ☐ Permanent ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	Spytt Kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr ☐ Basispakke (alle under) ☐ Cannabis (THC) ☐ Benzodiazepiner ☐ Z-hypnotika ☐ Opioider ☐ Sentralstimulerende midler ☐ LSD ☐ Annet: _____ (se www.stolav.no/farma)	PETH (fosfatidyletanol) ☐ EDTA-blod ☐ Kapillært blod med eget prøvetakingsutstyr (Kontakt avdelingen for prøvetakingsutstyr)

25

Spyttprøve i stedet for urinprøve?

Fordeler:

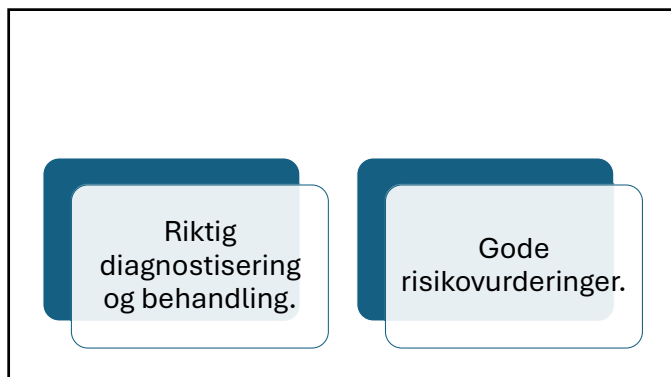
- Enkelt
- Lite belastende
- Vanskeligere å manipulere

Ulemper:

- Ofte noe kortere påvisningstid
- Ikke markerer på alkoholinntak
- Ikke vurdering av om det foreligger ny-inntak

26

27